

naar bestaand en zich wijzigend verkeerspatroon en leefgedrag. Dat betekent eenvoudig, dat een zeer groot aantal deskundigen en belanghebbenden over het plan moet meepraten.

Nog later zal men zich dan in de stedenbouwkunde, die zo langzamerhand ruimtelijke ordening gaat worden, realiseren dat een 'vaststaand plan' nog wel gemaakt kan worden voor een complex dat in redelijk korte tijd gebouwd zal worden, maar dat voor een stadsgebied, waarvan de invulling een periode zal vergen, waarin het verkeer, de sociale structuur, de economische toestanden en mogelijk woon- en levenspatronen zich kunnen wijzigen, helemaal geen 'vast plan' moet worden gemaakt, maar een 'structuur', een 'raamplan', dat nog zoveel en zolang als mogelijk is vrijheid moet laten voor wijziging der inzichten.

Als het vakgebied van de stedenbouw deze groeiperiode van een halve eeuw na de eerste wereldoorlog zal hebben doorlopen is er geen plaats meer voor de Stadsbouwmeester als scheppend kunstenaar, dan is hij teruggetreden tot een plaats in het team van deskundigen, waarvan hij zelfs vaak niet meer de dirigent is.

Ik meen, dat het voor het goed begrijpen van Witteveens carrière van belang is aandacht te hebben voor deze veranderende vakmethodiek. Dat het nodig was veel voorstudies te verrichten en gegevens te verzamelen heeft Witteveen direct bij zijn optreden duidelijk voor ogen gestaan, en hij heeft zich omringd met medewerkers, die dit werk verrichtten.

Als ik het goed zie was zijn methode van werken dan, dat hij de plannen bij voorkeur zelf op papier bracht als een artistiek filtraat van wat hij uit de, door zijn medewerkers gemaakte studies in zijn geest had opgenomen.

Daarbij was hij wel zo zeer een scheppend kunstgevoelig vakman, dat hij de plannen nooit geheel liet bepalen, door wat hij aan 'weegbare gegevens' beschikbaar had. Bij alles wat hij schetste had hij een groot vertrouwen in datgene, wat zijn tekenstift leiding gaf, als hij met een memorie stampvol gegevens en geladen met artistieke creativiteit achter zijn tekentafel stond. Hij tekende zelf; en knap. En stellig was dat een vlotte manier van werken.

Na twee jaar wordt zijn arbeid wel zo belangrijk gevonden, dat hij de titel van stadsarchitect krijgt en hij behalve chef van hoofdafd. III ook chef van de afd. Stadsontwikkeling wordt. In 1931 wordt hij directeur van een zelfstandige dienst voor Stadsontwikkeling. Wattjes en Ten Bosch⁶⁾ beschrijven in 1939 de ontwikkeling van Rotterdam in de twintiger jaren als volgt: